

Socialförsäkringsutskottets betänkande 2022/23:SfU17

Arbetskraftsinvandring

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen avslår motionsyrkanden som rör arbetskraftsinvandring och forskning och studier.

I betänkandet finns tre reservationer (S, V, C, MP).

Behandlade förslag

Cirka 20 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2022/23.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	4
Utskottets överväganden	5
Arbetskraftsinvandring	5
Forskning och studier	12
Reservationer	14
1. Arbetskraftsinvandring, punkt 1 (S)	14
2. Arbetskraftsinvandring, punkt 1 (C, MP)	15
3. Arbetskraftsinvandring, punkt 1 (V)	16
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	18
Motioner från allmänna motionstiden 2022/23	18

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Arbetskraftsinvandring

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:636 av Anders W Jonsson (C) yrkande 4,

2022/23:843 av Daniel Bäckström m.fl. (C) yrkandena 24 och 25,

2022/23:918 av Ludvig Aspling och Nima Gholam Ali Pour (båda SD) yrkandena 1, 2 och 5,

2022/23:1195 av Teresa Carvalho m.fl. (S),

2022/23:1245 av Ciczie Weidby m.fl. (V) yrkande 24,

2022/23:1335 av Joakim Sandell m.fl. (S),

2022/23:1406 av Josefin Malmqvist m.fl. (M) yrkande 5,

2022/23:1672 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 2,

2022/23:2026 av Mattias Vepsä m.fl. (S) yrkande 3,

2022/23:2028 av Mattias Vepsä m.fl. (S) yrkande 12,

2022/23:2052 av Teresa Carvalho m.fl. (S) yrkande 23,

2022/23:2056 av Anders Ygeman m.fl. (S) yrkandena 2 och 3,

2022/23:2082 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkandena 11 och 12 samt

2022/23:2135 av Leif Nysmed och Lars Mejern Larsson (båda S).

Reservation 1 (S)

Reservation 2 (C, MP)

Reservation 3 (V)

2. Forskning och studier

Riksdagen avslår motionerna

2022/23:337 av Rickard Nordin (C) och

2022/23:918 av Ludvig Aspling och Nima Gholam Ali Pour (båda SD) yrkandena 3 och 4.

Stockholm den 20 april 2023

På socialförsäkringsutskottets vägnar

Viktor Wärnick

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Viktor Wärnick (M), Ludvig Aspling (SD), Anders Ygeman (S), Sanne Lennström (S), Clara Aranda (SD), Ulrika Heindorff (M), Ola Möller (S), Ingemar Kihlström (KD), Martina Johansson (C), Nima Gholam Ali Pour (SD), Annika Hirvonen (MP), Mauricio Rojas (L), Daniel Persson (SD), Jessica Rodén (S), Caroline Högström (M), Zara Leghissa (S) och Frida Tånghag (V).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet drygt 20 motionsyrkanden från allmänna motionstiden 2022/23. Yrkandena handlar om arbetskraftsinvandring och uppehållstillstånd för forskning och studier.

En redovisning av de behandlade yrkandena finns i bilagan.

Utskottets överväganden

Arbetskraftsinvandring

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om bl.a. arbetsmarknadsprövning, villkor för arbetstillstånd samt påföljder.

Jämför reservation 1 (S), 2 (C, MP) och 3 (V).

Gällande ordning

Uppehålls- och arbetstillstånd

En utlänning som ska arbeta i Sverige på grund av en anställning här eller utomlands ska ha ett arbetstillstånd, vilket framgår av 2 kap. 7 § utlänningslagen (2005:716), förkortad UtIL. Från denna huvudregel finns det ett antal undantag, bl.a. för medborgare i de nordiska länderna och för personer med uppehållsrätt (2 kap. 8 c § UtIL). En ansökan om arbetstillstånd prövas enligt 6 kap. 2 § UtIL och villkoren för att beviljas tillstånd framgår av den bestämmelsen. Ett arbetstillstånd får inte ges för längre tid än två år och inte för längre tid än anställningen gäller. Att tillståndstiden får förlängas framgår av 6 kap. 4 a § UtIL.

Ett tillstånd för säsongarbete beviljas i form av ett arbetstillstånd för säsongarbete om vistelsen inte överstiger 90 dagar. För en längre vistelse beviljas ett uppehålls- och arbetstillstånd för säsongarbete (6 c kap. 1 § UtIL). Det finns enligt 6 c kap. 10 § UtIL möjligheter att förlänga tillståndstiden. Den sammanlagda tillståndstiden får dock inte överstiga sex månader under en tolvmånadersperiod.

I 6 a kap. UtIL finns bestämmelser om EU-blåkort som har sin grund i EU:s blåkortsdirektiv (2009/50/EG). För att tillstånd ska beviljas krävs bl.a. att utlänningen har erbjudits en högkvalificerad anställning med en lön som är minst en och en halv gång den genomsnittliga bruttoårslönen i Sverige.

Sedan den 1 juni 2022 gäller att ett tidsbegränsat uppehållstillstånd enligt 5 kap. 9 § UtIL får beviljas en utlänning som önskar vistas här i landet för att söka arbete eller undersöka förutsättningarna för att starta näringsverksamhet, om han eller hon

1. har slutfört studier som motsvarar en examen på avancerad nivå
2. har tillräckliga medel för sitt uppehälle under tillståndstiden och för att täcka kostnaderna för sin återresa och
3. har en heltäckande sjukförsäkring som gäller i Sverige.

Villkor för arbetstillstånd

Arbetstillstånd enligt reglerna för arbetskraftsinvandring får ges till en utlänning som har ett anställningsavtal om anställningen gör det möjligt för honom eller henne att försörja sig och om lönen, försäkringsskyddet och övriga anställningsvillkor inte är sämre än de villkor som följer av svenska kollektivavtal eller praxis inom yrket eller branschen (6 kap. 2 § UtL). Att utlänningen kan försörja sig på anställningen ställer i första hand krav på att arbetstiden är av sådan omfattning att inkomsten inte är så låg att utlänningen behöver försörjningsstöd enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) för att täcka kostnaderna för bl.a. boende och uppehälle. Enligt praxis innebär detta att utlänningens inkomst måste uppgå till minst ett visst schablonmässigt bestämt belopp, för närvarande 13 000 kronor brutto per månad. För att säkerställa att lön, försäkringsskydd och övriga anställningsvillkor inte är sämre än de villkor som följer av svenska kollektivavtal eller praxis inom yrket eller branschen ska Migrationsverket, enligt 5 kap. 7 a § utlänningsförordningen (2006:97), förkortad UtF, som huvudregel ge sammanslutningar av arbetstagare inom det verksamhetsområde som tillståndet avser tillfälle att yttra sig i ärendet. Rekryteringsförfarandet måste också vara förenligt med Sveriges åtaganden inom EU.

Som villkor för tillstånd för säsongsarbete gäller bl.a. att anställningen gör det möjligt för utlänningen att försörja sig och att lönen, försäkringsskyddet och övriga anställningsvillkor inte är sämre än de villkor som följer av svenska kollektivavtal eller praxis inom yrket eller branschen (6 c kap. 2 § UtL).

Kontrollåtgärder och straff

En arbetsgivare till en utlänning som beviljats arbetstillstånd enligt 6 kap. 2 § UtL ska efter föreläggande av Migrationsverket lämna skriftliga uppgifter om de villkor som gäller för utlänningens anställning. Migrationsverkets föreläggande får förenas med vite (9 kap. 17 § UtL). Eftersom arbetsgivarens uppgifter enligt 6 kap. 6 b § UtF ska lämnas på heder och samvete blir 15 kap. 10 § brottsbalken om osann eller vårdslös försäkran tillämplig. Böter eller fängelse i högst sex månader eller, om brottet är grovt, fängelse i högst två år kan då komma i fråga.

Migrationsverket får vidare ålägga en arbetsgivare till en utlänning som beviljats arbetstillstånd enligt 6 kap. 2 § UtL att skriftligen anmäla om något av de villkor som anges i den bestämmelsen ändras till det sämre i förhållande till de uppgifter som legat till grund för beslutet om arbetstillstånd. Åläggandet ska göras i samband med att utlänningen beviljas arbetstillstånd.

Migrationsverket får även kontrollera att den som har beviljats arbetstillstånd enligt 6 kap. 2 § UtL har påbörjat arbetet inom fyra månader från tillståndets första giltighetsdag och att förutsättningarna för arbetstillstånd enligt den bestämmelsen är uppfyllda under tillståndstiden (6 kap. 6 a § UtF).

Enligt 5 § 1 förordningen (2019:502) med instruktion för Migrationsverket ska myndigheten vidta åtgärder för att motverka missbruk av regler, felaktiga utbetalningar och bidragsbrott.

Polismyndigheten får genomföra en inspektion för att kontrollera om en arbetsgivare har en utlänning anställd som inte har rätt att vistas i Sverige eller som har rätt att vistas här men saknar arbetstillstånd, en s.k. arbetsplatsinspektion (9 kap. 14 § UtL).

En utlänning som uppsåtligen eller av oaksamhet har anställning eller bedriver verksamhet som kräver arbetstillstånd utan att ha ett sådant tillstånd döms till böter (20 kap. 3 § UtL). Därutöver döms den som uppsåtligen eller av oaksamhet har en utlänning anställd som inte har rätt att vistas i Sverige eller saknar föreskrivet arbetstillstånd till böter eller fängelse i högst ett år (20 kap. 5 § UtL).

Den som uppsåtligen eller av oaksamhet inte gör en anmälan som föreskrivs i en förordning som har utfärdats med stöd av utlänningslagen döms till böter eller, när omständigheterna är försvårande, till fängelse i högst sex månader (20 kap. 6 § UtL). Detta gäller även den som i en anmälan eller ett ansökningsärende enligt utlänningslagen eller enligt en förordning som har utfärdats med stöd av utlänningslagen medvetet lämnar oriktiga uppgifter eller medvetet låter bli att tala om något förhållande av betydelse.

En fysisk eller juridisk person som har en utlänning anställd ska betala en särskild avgift om utlänningen inte har rätt att vistas i Sverige eller saknar föreskrivet arbetstillstånd (20 kap. 12 § UtL). Även en uppdragsgivare åt en sådan arbetsgivare ska under vissa omständigheter betala en särskild avgift (20 kap. 12 a § UtL).

Som en särskild rättsverkan får den som har begått ett brott genom att ha en utlänning anställd som inte har rätt att vistas i Sverige för en tid av högst fem år fråntas sin rätt till offentliga stöd, bidrag och förmåner som har beviljats men ännu inte betalats ut eller kommit honom eller henne till del (20 kap. 15 § UtL). Även återbetalningsskyldighet kan komma i fråga (20 kap. 16 § UtL).

För en arbetsgivare som har en utlänning anställd som inte har rätt att vistas i Sverige gäller, om arbetsgivaren inte har kontrollerat denna rätt, lagen (2013:644) om rätt till lön och annan ersättning för arbete utfört av en utlänning som inte har rätt att vistas i Sverige. En utlänning som har utfört arbete under sådana förhållanden har enligt 4 § rätt till lön och annan ersättning från arbetsgivaren.

Motionerna

I kommittémotion 2022/23:2056 av Anders Ygeman m.fl. (S) yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om att fortsätta det påbörjade arbetet med att ta tillbaka kontrollen över arbetskraftsinvandringen. Reformarbetet som påbörjades under den förra mandatperioden behöver enligt motionärerna fortsätta med fler åtgärder, såsom att skyndsamt införa ett lönegolv och skärpa sanktioner

mot arbetsgivare som bryter mot regelverken. I yrkande 3 föreslås ett tillkännagivande om behovet av att etablera en arbetsmarknadsprövning. Ett tillkännagivande om att införa arbetsmarknadsprövning föreslås även i kommittémotion 2022/23:2052 av Teresa Carvalho m.fl. (S) yrkande 23 samt i motionerna 2022/23:1195 av Teresa Carvalho m.fl. (S) och 2022/23:2135 av Leif Nysmed och Lars Mejern Larsson (båda S). I motion 2022/23:1335 av Joakim Sandell m.fl. (S) föreslås ett tillkännagivande om en reglerad arbetskraftsinvandring. Motionärerna föreslår bl.a. att arbetstillstånd bara bör beviljas i branscher där Arbetsförmedlingen bedömer att det råder brist på arbetskraft. I motionerna 2022/23:2026 yrkande 3 och 2022/23:2028 yrkande 12 båda av Mattias Vepsä m.fl. (S) föreslås tillkännagivanden om arbetskraftsinvandring. Motionärerna föreslår ett en-väg-in-koncept för en förbättrad och förkortad process och en översyn av möjligheten till talangvisum.

I kommittémotion 2022/23:918 av Ludvig Aspling och Nima Gholam Ali Pour (båda SD) föreslås i yrkande 1 ett tillkännagivande om krav på heltid och i yrkande 2 ett tillkännagivande om krav på bostad, som villkor för arbetstillstånd. I yrkande 5 föreslås ett tillkännagivande om påföljder vid missbruk av regelverken. Indragna arbetstillstånd för den enskilde och förbud mot anlitande av utländsk arbetskraft för företag ska vara möjligt liksom andra former av sanktioner och straff.

I kommittémotion 2022/23:1245 av Ciczie Weidby m.fl. (V) yrkande 24 föreslås ett tillkännagivande om hur ett rättvist system för arbetskraftsinvandring ska utformas. Som en del av ett sådant system förordar motionärerna att den myndighetsbaserade arbetsmarknadsprövningen återinförs. Vidare föreslår motionärerna att heltidsanställning införs som krav för arbetstillstånd, att vandelsprövning av arbetsgivare införs samt att arbetskraftsinvandrare som berättar om missförhållanden hos arbetsgivaren får stanna i Sverige tillståndstiden ut och ges möjlighet att söka en ny anställning. Motionärerna föreslår vidare att straff för arbetsgivare som utnyttjar arbetskraftsinvandrare införs liksom rätt till skadestånd till den arbetstagare som drabbas.

I partimotion 2022/23:1672 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 2 föreslås ett tillkännagivande om att verka för att värna dagens regelverk för arbetskraftsinvandring så att landsbygdens företag snabbt ska kunna hitta, rekrytera och anställa rätt kompetens. Att t.ex. kräva en höjd lönenivå eller införa ett lönegolv skulle försvåra möjligheten att hitta rätt kompetens till de gröna näringarna. Även i kommittémotion 2022/23:843 av Daniel Bäckström m.fl. (C) yrkande 25 föreslås ett tillkännagivande om att verka för att värna dagens regelverk för arbetskraftsinvandring, och i yrkande 24 föreslås ett tillkännagivande om att underlätta möjligheterna att ta in utländsk arbetskraft genom att ansökningsprocesserna blir bättre anpassade till de gröna näringarnas behov. Ett tillkännagivande motsvarande det sistnämnda föreslås också i motion 2022/23:636 av Anders W Jonsson (C) yrkande 4.

I motion 2022/23:1406 av Josefin Malmqvist m.fl. (M) yrkande 5 föreslås ett tillkännagivande om att överväga en reformerad reglering av arbetskrafts-

invandringen, genom talangvisum för högkvalificerad arbetskraft och förenklade visumregler för att investera och starta företag. Även i motion 2022/23:2082 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkande 12 föreslås ett tillkännagivande om att se över reglerna för visum för utländska experter, startupföretag och investerare. I yrkande 11 i samma motion föreslås ett tillkännagivande om att se över gränshindersproblematiken för tredjelandsmedborgare som vill bo i Sverige men arbeta i Danmark.

Utskottets ställningstagande

Utskottet kan konstatera att Sverige under senare år har haft en omfattande invandring till s.k. lågkvalificerade yrken, där kraven på utbildning och yrkeserfarenhet är låga. I många fall handlar det om arbeten som bör kunna utföras av personer som redan bor i landet. Det förekommer också omfattande problem med missbruk av regelverket för arbetskraftsinvandring, särskilt inom just de lågkvalificerade yrkena.

Regeringen har den 16 februari 2023 beslutat om tilläggsdirektiv (dir. 2023:25) till Utredningen om behovsprövad arbetskraftsinvandring (Ju 2022:11, dir. 2022:90). Uppdraget att föreslå ett nytt och effektivt system för arbetsmarknadsprövning utgår och samtidigt tillkommer att utredaren ska ta fram förslag på åtgärder som skärper villkoren för arbetskraftsinvandringen, bl.a. krav på en heltäckande försäkring för hälso- och sjukvård samt krav på en viss lönenivå för att beviljas arbetstillstånd enligt 6 kap. 2 § UtL. Det ska dock finnas möjlighet att föreskriva om ett lägre lönekrav för vissa yrkesgrupper. Denna möjlighet gäller situationer när den arbetskraft som redan finns i Sverige inte räcker till för att fylla behoven inom yrken där lönen är lägre än det lönekrav som fastslås. Det kan röra sig om yrken inom vilka det krävs särskild kompetens, erfarenhet eller skicklighet, men även om yrken som är säsongsbundna. Ett lägre lönekrav för vissa yrkesgrupper kan exempelvis utformas genom att relevanta myndigheter, arbetsmarknadens parter eller andra aktörer tar fram ett beslutsunderlag om vilka behov på arbetsmarknaden som inte kan fyllas av arbetskraft i Sverige. Även såväl lönespannet inom en och samma yrkesgrupp som regionala skillnader i efterfrågan och utbud av arbetskraft behöver beaktas. Det lägre lönekravet ska vidare analyseras i förhållande till den svenska arbetsmarknadsmodellen inom vilken arbetsmarknadens parter ansvarar för lönebildningen.

Utredaren ska även överväga hur en ordning kan utformas som innebär att regeringen kan föreskriva att vissa yrkesgrupper exkluderas från möjligheten att beviljas arbetstillstånd. Det kan t.ex. handla om personliga assistenter och andra yrkesgrupper där missbruk av systemet med arbetskraftsinvandring är omfattande. Utredaren får även föreslå andra effektiva åtgärder för att motverka missbruk av systemet, såsom en skyldighet för arbetsgivare att till Migrationsverket anmäla anställningar som avslutats eller aldrig tillträtts.

I direktiv 2023:25 ligger det ursprungliga uppdraget kvar att analysera och ta ställning till om den särskilda avgiften för den som anställer en utlänning

som saknar rätt att vistas eller arbeta i Sverige ska höjas och differentieras. Uppdraget ska i sin helhet redovisas senast den 24 januari 2024.

Sverige ska ha en ansvarsfull migrationspolitik och enligt utskottets mening innefattar det krafttag mot missbruk av regelverket för arbetskraftsinvandring och mot utnyttjande av arbetskraftsinvandrare. Utskottet kan konstatera att nya regler trädde i kraft den 1 juni 2022 som bl.a. innebär att ett anställningsavtal krävs för att ett arbetstillstånd ska kunna beviljas, arbetsgivare får föreläggas att lämna en skriftlig uppgift till Migrationsverket om anställningsvillkoren och kan bli skyldiga att anmäla om villkoren försämras, ett försörjningskrav vid anhöriginvandring kopplat till utländsk arbetskraft uppställs och att brottet organiserande av människosmuggling utvidgas så att även tillstånd som har utfärdats på grundval av osanna uppgifter omfattas.

Vidare har riksdagen nyligen beslutat att skärpa försörjningskravet som gäller som villkor för arbetstillstånd enligt 6 kap. 2 § UtL (prop. 2021/22:284, bet. 2022/23:SfU9, rskr. 2022/23:28). Lagändringen kommer att träda i kraft den dag regeringen beslutar. Enligt den tidigare regeln har det i praxis ansetts tillräckligt att ersättningen, oavsett sysselsättningsgrad, uppgår till minst 13 000 kronor per månad. Det nya kravet innebär att en arbetskraftsinvandrare genom sin anställning ska uppnå en god försörjning för att kunna beviljas ett arbetstillstånd. Kravet kommer att preciseras genom förordningsändringar. Utskottet uttalade i samband med sin behandling av ärendet att även om ett högre försörjningskrav inte ensamt kan stoppa missbruket av systemet kommer åtgärden ändå att stärka arbetskraftsinvandrares ställning på arbetsmarknaden och gynna systemet som helhet.

Utskottet kan konstatera att de ändringar i utlänningsförordningen som ska definiera försörjningskravet gäller arbetstillstånd enligt 6 kap. UtL men däremot inte 6 c kap. UtL, enligt vilket tillstånd för säsongarbete regelmässigt beviljas. Tilläggsdirektiven till utredningen Ju 2022:11 omfattar dock att utredaren ska analysera och ta ställning till hur försörjningskravet för tillstånd för säsonganställda i 6 c kap. UtL bör höjas. Regeringen anger i direktiven att även säsongarbetares ställning på arbetsmarknaden bör stärkas och att konkurrens med låga löner måste motverkas. Utskottet instämmer i detta men utgår från att det förändrade regelverket blir träffsäkert när det gäller att komma till rätta med fusk och utnyttjande samtidigt som det säkerställer att det finns god kompetensförsörjning för svenska företag och inte slår undan benen för de gröna näringarna.

Det skärpta försörjningskravet har sin grund i utredningsbetänkandet Ett förbättrat system mot arbetskraftsexploatering m.m. (SOU 2021:88). Utskottet noterar att utredningsbetänkandet omfattar även andra förslag i skärpande riktning som bereds vidare inom Regeringskansliet.

Utskottet, som anser att det är arbetsgivaren själv som bäst avgör om det finns ett behov av att rekrytera arbetskraft från tredjeländer, kan sammanfattningsvis konstatera att ett omfattande reformarbete pågår på området för arbetskraftsinvandring i syfte att komma till rätta med dels missbruket av det

befintliga systemet för arbetskraftsinvandring, dels utnyttjandet av utländska arbetstagare.

Med det anförda anser utskottet att det saknas anledning att ställa sig bakom förslag om kontroll över eller om utformningen av systemet för arbetskraftsinvandringen. Utskottet avstyrker därmed motionerna 2022/23:918 (SD) yrkandena 1, 2 och 5, 2022/23:1245 (V) yrkande 24 och 2022/23:2056 (S) yrkande 2. Utskottet ser inte heller behov av att föreslå ett tillkännagivande i frågan om kompetensförsörjning i de gröna näringarna och avstyrker därmed motionerna 2022/23:636 (C) yrkande 4, 2022/23:843 (C) yrkandena 24 och 25 samt 2022/23:1672 (C) yrkande 2. Inte heller är utskottet berett att föreslå ett tillkännagivande om att införa arbetsmarknadsprövning för arbetstillstånd. Motionerna 2022/23:1195 (S), 2022/23:1335 (S), 2022/23:2052 (S) yrkande 23, 2022/23:2056 (S) yrkande 3 och 2022/23:2135 (S) avstyrks därmed.

En ansvarsfull migrationspolitik på arbetskraftsinvandringens område omfattar enligt utskottets mening förutom ett fokus på missbruk och utnyttjande också ett fokus på kvalificerade och högkvalificerade personer och ett regelverk som gör det enkelt för dessa personer att komma till och arbeta i Sverige. Utskottet konstaterar att en regel av sådant slag infördes den 1 juni 2022. Regeln ger vissa högkvalificerade personer som vill söka arbete eller undersöka förutsättningarna för att starta näringsverksamhet i Sverige en möjlighet att få ett tidsbegränsat uppehållstillstånd (prop. 2021/22:134, bet. 2021/22:SfU22, rskr. 2021/22:238).

Vidare konstaterar utskottet att utredningen Ju 2022:11 genom tilläggsdirektiven har fått i uppdrag att analysera och ta ställning till åtgärder som främjar den högkvalificerade arbetskraftsinvandringen (dir. 2023:25). Härutöver har Migrationsverket i regleringsbrevet för 2023 fått ett uppdrag att främja den högkvalificerade arbetskraftsinvandringen. Utskottet noterar också att en utredare som har haft som uppdrag att föreslå hur det s.k. nya blåkortsdirektivet, (EU) 2021/1883, ska genomföras i svensk rätt i mars 2023 har överlämnat promemorian Genomförande av det nya blåkortsdirektivet (Ds 2023:6) till regeringen. Syftet med förslagen i promemorian är att förbättra möjligheterna att attrahera och behålla högkvalificerade arbetstagare och underlätta dessa personers rörlighet inom EU.

Utskottet finner inte skäl att föreslå något tillkännagivande med anledning av motionerna 2022/23:1406 (M) yrkande 5, 2022/23:2026 (S) yrkande 3, 2022/23:2028 (S) yrkande 12 samt 2022/23:2082 (M) yrkandena 11 och 12. Motionerna avstyrks därför.

Forskning och studier

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om en uppföljning av uppehållstillstånd för högre studier samt om uppehållstillstånd för gästdoktorander och för barn till utländska forskare.

Gällande ordning

Frågan om uppehållstillstånd för forskning och studier inom högre utbildning regleras bl.a. i 5 b kap. UtL. Regelverket grundar sig huvudsakligen på EU:s s.k. student- och forskardirektiv.

Ett uppehållstillstånd för forskning är tidsbegränsat och förutsätter att utlänningen har ett s.k. mottagningsavtal (5 b kap. 1 § UtL). För ett tidsbegränsat uppehållstillstånd för studier inom högre utbildning krävs bl.a. att utlänningen har antagits till en utbildning på heltid vid en läroanstalt för högre utbildning i Sverige och har betalat de avgifter som tas ut för studierna vid läroanstalten (5 b kap. 3 § UtL). Som allmänna förutsättningar för båda typerna av tillstånd gäller att utlänningen ska ha tillräckliga medel, ha ansökt om en heltäckande sjukförsäkring som gäller i Sverige och inte utgör ett hot mot allmän ordning, säkerhet eller folkhälsa (5 b kap. 9 § UtL). Ett beviljat uppehållstillstånd kan förlängas (5 b kap. 17 § UtL).

Gästdoktorander, dvs. doktorander som utför en del av sin forskarutbildning i Sverige men som inte har bedömts vara antagna till en utbildning här, beviljas uppehållstillstånd enligt 5 kap. 10 § UtL.

Ett barn och vissa andra familjemedlemmar till en utlänning med uppehållstillstånd för forskning ska själva beviljas uppehållstillstånd. Som huvudregel gäller att en sådan familjemedlem ska ha ansökt om och beviljats uppehållstillstånd före inresan i Sverige (5 b kap. 19 och 20 §§ UtL).

Motionerna

I kommittémotion 2022/23:918 av Ludvig Aspling och Nima Gholam Ali Pour (båda SD) yrkande 3 föreslås ett tillkännagivande om studenter inom högre utbildning. Motionärerna anser att en översyn av såväl regelverket som administrativa system bör göras med målet att underlätta uppföljning av beviljade uppehållstillstånd och kontroll av att uppställda villkor efterlevs. I yrkande 4 föreslår motionärerna ett tillkännagivande om särskilda uppehållstillstånd för gästdoktorander. Motionärerna anger att möjligheten att förlänga en gästdoktorands vistelse t.ex. för att avsluta ett experiment i nuläget är mycket begränsad.

I motion 2022/23:337 av Rickard Nordin (C) föreslås ett tillkännagivande om att se över situationen kring uppehållstillstånd för nyfödda barn till forskare.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att reglerna för utländska forskare och doktorander ska värnas och förbättras. Utskottet välkomnar därför att regeringen avser att tillsätta en utredning för att bl.a. undersöka frågan om och vid behov föreslå särskilda bestämmelser för doktorander och forskare när det gäller möjligheten till uppehållstillstånd efter en viss tids sammanhängande anställning. Syftet är att stärka Sveriges konkurrenskraft som forskningsnation.

Det är emellertid också viktigt att åtgärder vidtas mot missbruk av regelverket för uppehållstillstånd för högre studier. Utskottet noterar att en kartläggning ska genomföras och om det är lämpligt ska bl.a. ytterligare möjligheter att avslå en ansökan om uppehållstillstånd för studier införas vid misstanke om missbruk.

Vidare kan utskottet konstatera att Migrationsverket i regleringsbrevet för 2023 fått i uppdrag att tillsammans med universitet och högskolor vidta åtgärder som utvecklar och effektiviserar arbetet med att säkerställa att missbruk av uppehållstillstånd för studier inom högre utbildning försvåras. Uppdraget ska delredovisas senast den 1 november 2023 och slutredovisas senast den 1 april 2024.

Med det anförda anser utskottet att det saknas skäl för att föreslå något tillkännagivande om uppehållstillstånd för forskning och studier. Utskottet avstyrker därmed motionerna 2022/23:337 (C) samt 2022/23:918 (SD) yrkan-dena 3 och 4.

Reservationer

1. Arbetskraftsinvandring, punkt 1 (S)

av Anders Ygeman (S), Sanne Lennström (S), Ola Möller (S), Jessica Rodén (S) och Zara Leghissa (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2022/23:1195 av Teresa Carvalho m.fl. (S),

2022/23:2052 av Teresa Carvalho m.fl. (S) yrkande 23,

2022/23:2056 av Anders Ygeman m.fl. (S) yrkandena 2 och 3 samt

2022/23:2135 av Leif Nysmed och Lars Mejern Larsson (båda S) och avslår motionerna

2022/23:636 av Anders W Jonsson (C) yrkande 4,

2022/23:843 av Daniel Bäckström m.fl. (C) yrkandena 24 och 25,

2022/23:918 av Ludvig Aspling och Nima Gholam Ali Pour (båda SD) yrkandena 1, 2 och 5,

2022/23:1245 av Cicie Weidby m.fl. (V) yrkande 24,

2022/23:1335 av Joakim Sandell m.fl. (S),

2022/23:1406 av Josefin Malmqvist m.fl. (M) yrkande 5,

2022/23:1672 av Annie Löf m.fl. (C) yrkande 2,

2022/23:2026 av Mattias Vepsä m.fl. (S) yrkande 3,

2022/23:2028 av Mattias Vepsä m.fl. (S) yrkande 12 och

2022/23:2082 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkandena 11 och 12.

Ställningstagande

De marknadsbaserade bestämmelser om arbetskraftsinvandring som infördes 2008 har gynnat oseriösa företag och blivit en inkomstkälla för kriminella nätverk medan skötsamma företag riskerar att utkonkurreras. Personer som har fått skydd i Sverige har inte kommit i arbete samtidigt som personer från andra länder utnyttjas här. Den förra regeringen stramade upp regelverket genom bl.a. krav på bindande anställningsavtal, krav på att arbetsgivaren anmäler försämrade avtalsvillkor och försörjningskrav vid anhöriginvandring. Den beslutade också om en proposition om ett höjt ”lönegolv”, dvs. att en arbetskraftsinvandrare ska uppnå en god försörjning för att beviljas arbetstillstånd. Det påbörjade reformarbetet behöver fortsätta genom att det höjda ”lönegolvet” också genomförs och att ytterligare skärpta sanktioner mot

arbetsgivare som bryter mot regelverken införs. Regeringen bör skyndsamt återkomma i dessa delar.

Det behövs också ett nytt system för arbetskraftsinvandring som fokuserar på de behov av arbetskraft som finns på den svenska arbetsmarknaden. Det är en rimlig ordning att de jobb som finns i första hand bör gå till människor som redan finns i Sverige och saknar arbete. Arbetskraftsinvandring bör därför bara vara möjlig i de fall det inte går att hitta någon i Sverige som kan ta jobbet. Samtidigt ska det vara lätt och smidigt att rekrytera från andra länder när kompetens saknas. En arbetsmarknadsprövning för arbetstillstånd bör därför införas.

2. Arbetskraftsinvandring, punkt 1 (C, MP)

av Martina Johansson (C) och Annika Hirvonen (MP).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2022/23:636 av Anders W Jonsson (C) yrkande 4,

2022/23:843 av Daniel Bäckström m.fl. (C) yrkandena 24 och 25 samt

2022/23:1672 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 2 och

avslår motionerna

2022/23:918 av Ludvig Aspling och Nima Gholam Ali Pour (båda SD) yrkandena 1, 2 och 5,

2022/23:1195 av Teresa Carvalho m.fl. (S),

2022/23:1245 av Ciczie Weidby m.fl. (V) yrkande 24,

2022/23:1335 av Joakim Sandell m.fl. (S),

2022/23:1406 av Josefin Malmqvist m.fl. (M) yrkande 5,

2022/23:2026 av Mattias Vepsä m.fl. (S) yrkande 3,

2022/23:2028 av Mattias Vepsä m.fl. (S) yrkande 12,

2022/23:2052 av Teresa Carvalho m.fl. (S) yrkande 23,

2022/23:2056 av Anders Ygeman m.fl. (S) yrkandena 2 och 3,

2022/23:2082 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkandena 11 och 12 samt

2022/23:2135 av Leif Nysmed och Lars Mejern Larsson (båda S).

Ställningstagande

Kompetensbristen är ett av de största hindren för företag i Sverige att utvecklas, expandera och behålla konkurrenskraft. Den internationella matchningen av arbetskraft ökar förutsättningarna för företag att hitta den specifika kompetens som behövs för att de ska kunna växa och utveckla sin verksamhet.

Utöver matchningsproblematiken innebär också den demografiska utmaningen att det finns ett stort behov av arbetskraftsinvandring under kommande decennier. Sveriges attraktionskraft måste öka för att inte förhindra en nödvändig kompetensinvandring. En väl fungerande arbetskraftsinvandring bidrar till ökat välbefinnande i landet.

Detta gäller särskilt tillgången till arbetskraft för många landsbygdsföretag och bidrar inte minst till fortlevnaden och tillväxten hos många företag som är verksamma inom de gröna näringarna. Dagens regelverk för arbetskraftsinvandring bör därför värnas. Att ställa betydligt högre krav än i dag på lönenivå kommer att leda till att företag inom bl.a. de gröna näringarna får betydligt svårare att hitta rätt kompetens.

Kompetensförsörjningen inom de gröna näringarna har kommit att bli en av näringens främsta utmaningar. En förklaring är säsongsbundenheten. Exempelvis sker skörd under korta men intensiva perioder och många livsmedelsrelaterade företag är därför beroende av tillfälligt anställd, kompetent arbetskraft. Att visstids- och säsongsanställning möjliggörs kan därför vara avgörande för att säkerställa att företag får tillgång till den arbetskraft som behövs. För att underlätta att ta in utländsk arbetskraft bör ansökningsprocesserna bli bättre anpassade till de gröna näringarnas behov.

3. Arbetskraftsinvandring, punkt 1 (V)

av Frida Tånghag (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2022/23:1245 av Ciczie Weidby m.fl. (V) yrkande 24 och avslår motionerna

2022/23:636 av Anders W Jonsson (C) yrkande 4,

2022/23:843 av Daniel Bäckström m.fl. (C) yrkandena 24 och 25,

2022/23:918 av Ludvig Aspling och Nima Gholam Ali Pour (båda SD) yrkandena 1, 2 och 5,

2022/23:1195 av Teresa Carvalho m.fl. (S),

2022/23:1335 av Joakim Sandell m.fl. (S),

2022/23:1406 av Josefin Malmqvist m.fl. (M) yrkande 5,

2022/23:1672 av Annie Löf m.fl. (C) yrkande 2,

2022/23:2026 av Mattias Vepsä m.fl. (S) yrkande 3,

2022/23:2028 av Mattias Vepsä m.fl. (S) yrkande 12,

2022/23:2052 av Teresa Carvalho m.fl. (S) yrkande 23,

2022/23:2056 av Anders Ygeman m.fl. (S) yrkandena 2 och 3,

2022/23:2082 av Louise Meijer m.fl. (M) yrkandena 11 och 12 samt

2022/23:2135 av Leif Nysmed och Lars Mejern Larsson (båda S).

Ställningstagande

Arbetskraftsinvandringen har historiskt varit positiv för Sverige och bidragit till landets utveckling. Det nuvarande systemet för arbetskraftsinvandring som infördes 2008 är dock konstruerat för att arbetsgivare ska kunna ta hit lågbetald arbetskraft. Det har lett till lönedumpning, utnyttjande och osund konkurrens. Fokus ska ligga på att motverka utnyttjande och exploatering – inte på att begränsa invandringen till Sverige och göra det svårare för dem som har sökt sig hit.

Kravet på bindande anställningsavtal trädde i kraft den 1 juni 2022. Det är mycket välkommet. Samtidigt måste kravet följas upp för att säkerställa att lagändringen får avsedd effekt. Det är nu viktigt att regeringen återkommer med förslag om en myndighetsbaserad arbetsmarknadsprövning. Frågan om brist och påföljande arbetskraftsbehov ska prövas av Arbetsförmedlingen, i samråd med arbetsmarknadens parter. Arbetstillstånd ska endast ges till de branscher där det råder arbetskraftsbrist samt om anställningen avser heltid. Vidare bör det införas en vandelsprövning av arbetsgivare som söker arbetstillstånd för utländska arbetstagare innan arbetstillstånd beviljas. Regler som möjliggör för arbetskraftsinvandrare som träder fram och berättar om missförhållanden hos arbetsgivaren att få stanna i Sverige tillståndstiden ut och ges möjlighet att söka en ny anställning bör även införas, liksom straff för arbetsgivare som utnyttjar arbetskraftsinvandrare och skadestånd till den arbetstagare som drabbas. Vad som har anförts ovan om hur ett rättvist system för arbetskraftsinvandring ska utformas bör riksdagen ställa sig bakom och ge regeringen till känna.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2022/23

2022/23:337 av Rickard Nordin (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över situationen kring uppehållstillstånd för nyfödda barn till forskare och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:636 av Anders W Jonsson (C):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att underlätta möjligheterna att ta in utländsk arbetskraft genom att anpassa ansökningsprocesserna bättre till de gröna näringarnas behov och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:843 av Daniel Bäckström m.fl. (C):

24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att underlätta möjligheterna att ta in utländsk arbetskraft genom att ansökningsprocesserna blir bättre anpassade till de gröna näringarnas behov och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att värna dagens regelverk för arbetskraftsinvandring och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:918 av Ludvig Aspling och Nima Gholam Ali Pour (båda SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om krav på heltid och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om krav på bostad och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om studenter inom högre utbildning och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om särskilda uppehållstillstånd för gästdoktorander och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om påföljder vid missbruk av regelverken och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1195 av Teresa Carvalho m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa arbetsmarknadsprövning vid arbetskraftsinvandring och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1245 av Ciczie Weidby m.fl. (V):

24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om hur ett rättvist system för arbetskraftsinvandring ska utformas och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1335 av Joakim Sandell m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en reglerad arbetskraftsinvandring och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1406 av Josefin Malmqvist m.fl. (M):

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga en reformerad reglering av arbetskraftsinvandring och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:1672 av Annie Lööf m.fl. (C):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för att värna dagens regelverk för arbetskraftsinvandring så att landsbygdens företag snabbt ska kunna hitta, rekrytera och anställa rätt kompetens och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:2026 av Mattias Vepsä m.fl. (S):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om arbetskraftsinvandring och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:2028 av Mattias Vepsä m.fl. (S):

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om arbetskraftsinvandring och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:2052 av Teresa Carvalho m.fl. (S):

23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verka för återinförd arbetsmarknadsprövning i samband med arbetskraftsinvandring och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:2056 av Anders Ygeman m.fl. (S):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fortsätta det påbörjade arbetet med att ta tillbaka kontrollen över arbetskraftsinvandringen och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att etablera en arbetsmarknadsprövning och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:2082 av Louise Meijer m.fl. (M):

11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över gränshindersproblematiken för tredjelandsmedborgare som vill bo i Sverige men arbeta i Danmark, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över reglerna för visum för utländska experter, startups och investerare och tillkännager detta för regeringen.

2022/23:2135 av Leif Nysmed och Lars Mejern Larsson (båda S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovsprövning för arbetskraftsinvandring och tillkännager detta för regeringen.